

Fylgiskjal A - Handbók kennara

Handbók kennara

- hugmyndir að vinnu með ljóð í leikskólum -

Brosandi snjór

Ég sá brosandi snjó,
ég sá sól í fjallinu.
Ég teiknaði rautt,
ég teiknaði skýin.
Bátur, himinn, staður, gras.
Þetta er bekkur,
þetta er klaki.
Þetta er gott,
og þetta er ekki gott.
Þetta er klaki,
röndóttur klaki.
Þetta er engill,
þetta er bekkur.
Mjög gott, mjög gott, mjög gott,
en þetta er vont.

Höf. Börn í leikskólanum Undralandi, Hveragerði

Ljóð í leikskóla – handbók kennara

Í þessari handbók eru settar fram hugmyndir að vinnu með ljóð í leikskólum. Í daglegu starfi þurfa leikskólakennarar stöðugt að huga að fjölbreyttu kennsluefni með mismunandi kennsluaðferðum og er þessi handbók hugsuð sem hjálpartæki fyrir kennara. Henni er ætlað að vera leiðbeinandi en ekki nákvæmur leiðarvísir að vinnu með ljóð. Valin hafa verið þrjú ljóð: „Vont og gott“ eftir Þórarinn Eldjárn, fyrsta erindi úr „Krummavísunum“ eftir Jón Thoroddsen, og „Vindurinn“ sem nokkur leikskólabörn sömdu.

Hverju ljóði fylgja sex verkefni sem eiga að efla ákveðin þroska barna samkvæmt *Aðalnámsskrá leikskóla*.⁹⁵ Vinna með hvert ljóð um sig tekur þrjár vikur, verkefni eru útbúin með börn á aldrinum þriggja til sex ára í huga. Áætlað er að hvert verkefni taki um 30 – 50 mínútur, en tíminn miðast við aldur og þroska þeirra. Áðurnefnd ljóð urðu fyrir valinu vegna þess að líklegt er að þau höfði til barna en jafnframt er þar að finna nokkur orð sem hugsanlega þarfnast skýringa við.

Megin markmiðið er að vinna með ljóðin í öllum námssviðum leikskóla en þau gefa möguleika á að efla alhliða þroska barna sem getið er um í *Aðalnámsskrá leikskóla*. Þessir þroskaþættir eru tilfinningaþroski, líkams- og hreyfiþroski, málþroski, félagsþroski og félagsvitund, vitsmunþroski, fagurþroski og sköpunarhæfni, siðgæðisþroski og siðgæðisvitund.⁹⁶ Það er einnig markmið með verkefnunum að gefa börnum tækifæri á því að tjá tilfinningar sínar á innihaldi ljóða.

Gert er ráð fyrir að í lok hvers verkefnis sé vinna barnanna metin en fram kemur í *Aðalnámsskrá leikskóla* að það skuli gert.⁹⁷ Þegar verkefnavinna leikskólabarna er metin þarf að hafa önnur viðmið en hefðbundna einkunnagjöf eins og gert er í grunnskólum. Kennari getur t.d. spurt eftirfarandi spurninga og metið starfið út frá því: *Virkni*: tekur barnið þátt í verkefninu að fullum hug? *Starfsgleði*: hefur barnið ánægju af verkefninu? *Samvinna*: sýnir barnið samvinnu við önnur börn og kennara? *Sköpun*: tekur barnið þátt í þeirri sköpunarvinnu sem fram fer? *Frumkvæði*: sýnir barnið frumkvæði í vinnu sinni?

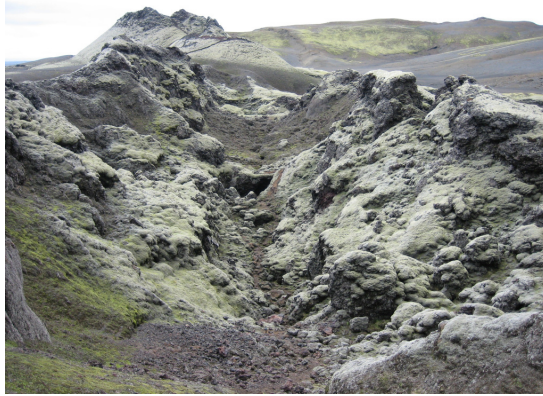
Markmiðið með námsmati af þessu tagi er fyrst og fremst það að kennari geti gert sér grein fyrir því hvar hvert barn stendur námslega séð. Þess háttar mat ætti að hjálpa kennaranum að gera sér grein fyrir hvaða þættir eru sterkir hjá barninu og hvað þurfi að styrkja. Aftast í handbókinni er matsblað sem kennari getur haft til hliðsjónar við matið.

⁹⁵ *Aðalnámsskrá leikskóla* 1999:8

⁹⁶ *Aðalnámsskrá leikskóla* 1999:8-10

⁹⁷ *Aðalnámsskrá leikskóla* 1999:43-44

Þema - „ Vont og gott “

Vont og gott

Það er svo vont að liggja á köldum klaka
kalin í gegn og skjálfa allur og braka.
Hugsa bara þetta:-Svaka svaka
svakalega er vont að liggja á klaka

Það er svo gott að liggja í mjúkum mosa
mæna upp í himininn og brosa.
Hugsa bara þetta:- Rosa rosa
rosalega er gott að liggja í mosa

Höf. Þórarinn Eldjárn⁹⁸

---

⁹⁸ Þórarinn Eldjárn 2004:64

Vinna með ljóðið „Vont og gott“ er sett upp sem sex verkefni og fara þau inn á öll námsvið leikskóla. Markmiðið er að styrkja málþroska barna, auka orðaforða þeirra og hugtakaskilning. Það samrýmist *Aðalnámskrá leikskóla* en þar segir að efla skuli málþroska barna.⁹⁹ Mikilvægur þáttur í verkefninu er einnig að fá börn til að tjá sig um tilfinningar sínar á innihaldi ljóðsins. Verkefnunum hér að neðan er ætlað að vera leiðbeinandi og óþarfi er að vinna þau endilega í þeirri röð sem þau koma fyrir.

1. Verkefni- málrækt

Markmiðin í þessu verkefni eru þau að efla málþroska og auka hæfni barna í að greina andstæður orða. Þá er ætlunin að kenna börnum að þekkja mun á ljóði og sögu þegar þau sjá texta í þeim tilgangi að þau læri smá saman að gera sér grein fyrir muninum á þessum tveimur formum. Í *Aðalnámskrá leikskóla* segir að þegar lesið er fyrir börn fái þau þjálfun í hlustun og með því að kynnast bókum sem hluta af daglegu umhverfi læra þau að njóta þeirra.¹⁰⁰

Markmiðið með verkefninu er að:

- Auka orðaforða
- Hvetja til samræðna
- Útskýra ókunn orð
- Kynna andstæður orða

Kennari les ljóðið „Vont og gott“ og í framhaldinu eru börnin hvött til að skoða form ljóðsins eins og það kemur fyrir í bókinni. Gera má ráð fyrir að nokkur orð í ljóðinu þurfi útskýringar við t.d.:

- Kalin
- Skjálfa
- Braka
- Mæna
- Mosi

---

⁹⁹ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:9

¹⁰⁰ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:20-21

Kennari útskýrir orðin fyrir börnunum með því að kenna þeim samheiti orðanna þar sem það á við. Dæmi: samheiti orðsins *skjálfa* er *titra*, *mæna* er *horfa*. Í kjölfarið hvetur kennari börnin til að segja frá eigin reynslu þar sem þessi orð koma við sögu. Að lokum útskýrir kennari einnig hvað andstæður eru með því að taka dæmi af þeim orðum sem eru í ljóðinu, t.d.:

- Vont – gott
- Liggja – standa
- Köldum – heitum
- Mjúkum – hörðum
- Upp – niður

Að þessu verkefni loknu er stefnt að því að orðaforði barnanna og hugtakaskilningur hafi aukist með því að kynna þeim andstæður orða eins og t.d. vont og gott. Einnig ætti hæfni þeirra í tjáningu að hafa eflst við samræðurnar.

2. Verkefni- náttúra og umhverfi

Markmiðin með þessu verkefni eru að efla tengsl barna við náttúru og umhverfi með því að fara með þau í vettvangsferðir þar sem þau geta tengt sína upplifun af ljóðinu við umhverfið. Í þessum ferðum eflist líkams- og hreyfiþroski sem og málþroski þar sem spjallað er um það sem fyrir augu ber. Í *Aðalnámskrá leikskóla* segir að kynna eigi umhverfi og náttúru fyrir barninu.¹⁰¹

Markmiðið með verkefninu er að:

- Ræða um umferðarreglur og öryggi í umferðinni
- Vekja áhuga barna á umhverfinu og náttúrunni
- Hvetja til samræðna með opnum spurningum

Góð hugmynd er að leyfa börnunum að velja áfangastað út frá þeim myndum sem prýða ljóðið. Mögulegir staðir sem koma til greina eru t.d.:

---

¹⁰¹ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:26

- Grasflatir
- Snjóbreiður
- Leikskólalóðin

Eftirtalið er gott að hafa í sameiginlegum bakpoka og fá börnin til að vera með í því að pakka:

- Myndavél
- Nesti
- Sjúkrakassa
- Ljóðabók

Kennari les ljóðið „Vont og gott“ þegar komið er á staðinn. Þær upplifanir sem börnin verða fyrir við lesturinn eru ræddar. Eftir það eru börnin hvött til að leggjast niður og upplifa muninn á heitu, köldu, hörðu og mjúku t.d.:

- Hvort er kaldara að liggja á steini eða á grasi?
- Hvort er þægilegra að liggja á hörðu eða mjúku?

Í lok verkefnisins er stefnt að því að börnin geri sér grein fyrir því að í náttúrunni eru efni sem eru ólík viðkomu. Einnig að þau upplifi ljóðið og hugtök tengd því með líkama sínum. Einnig ætti málþroski að hafa aukist við umræður.

3. Verkefni- myndsköpun

Markmiðið með þessu verkefni er að efla sköpunarhæfni barna með því að fá þau til að tjá þær tilfinningar og upplifanir sem ljóðið vekur með þeim með myndsköpun. Í *Aðalnámskrá leikskóla* er talað um að gefa eigi börnum tækifæri til sköpunar með margskonar efniviði.¹⁰² Ætlunin er að börnin skapi úr ýmsum efnivið upplifanir sínar af ljóðinu.

---

¹⁰² *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:22

Hlutverk kennara eru að:

- Sjá börnunum fyrir fjölbreyttu efni til sköpunar
- Vera virkur þátttakandi í vinnu barnanna
- Sjá um að allir fái verkefni við hæfi

Börn og kennari hjálpast að við að finna það efni sem nota skal við vinnuna t.d.:

- Leir
- Ýmis konar málning
- Trékubbar og afsag

Kennari les ljóðið „Vont og gott“ og rifjar upp með börnunum það sem gert hefur verið í fyrri verkefnum. Þetta er gert til að efla minni þeirra. Upplifanir barna geta verið mismunandi og tilvalið að leyfa þeim að skapa sína eigin mynd þar sem þeirra túlkun kemur fram. Sköpunin eflir fagurþroska og sköpunarhæfni þeirra.¹⁰³ Þegar börnin hafa skapað sína mynd er tilvalið að kennari fái hvert og eitt barn til að segja frá sínu verki. En við það örvast mál- og vitsmunapróski þeirra.¹⁰⁴

Börnin fá að setja upp leikrit með hjálp kennara þar sem vont og gott takast á. Hugmyndir að verkum eru t.d. eftir sögunum:

- Geiturnar þrjár
- Rauðhetta
- Litla ljót

Markmiðið með samvinnuverkefnum af þessu tagi er að efla félags- og siðgæðisþroska barna.¹⁰⁵ Að loknu þessu verkefni er stefnt að því að sköpunargleði barnanna hafi eflst. Þau geri nú sér grein fyrir því að hægt er að skapa myndverk úr margskonar efnivið. Auk þessa er markmiðið augin samvinna milli barnanna.

---

¹⁰³ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:10

¹⁰⁴ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:9

¹⁰⁵ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:9-10

4. Verkefni - tónlist

Takmarkið með þessu verkefni er auka næmni barna fyrir hljóðum og hrynjanda en um það er fjallað í *Aðalnámskrá leikskóla*.¹⁰⁶ Þetta er gert með því að fá börnin til að hlusta eftir hljómfalli og rími í ljóðinu.

Markmið verkefnisins eru að:

- Kynna rím fyrir börnunum
- Auka orðaforða barnanna
- Gefa börnunum tækifæri til að gera tilraunir með tónlist

Kennari les fyrir börnin ljóðið „Vont og gott“ og biður þau um að fylgjast með því hvaða orð ríma eins og t.d:

- Klaka – braka – svaka
- Mosa – brosa – rosa

Að þessu loknu eru lesin fleiri ljóð í þeim tilgangi að fá börnin til að hlusta eftir hrynjanda og rími, en telja má að það auki orðaforða þeirra.

Mörg ljóð er hægt að nota eins og t.d:

- Bokki sat í brunni /höf. ókunnur
- Sigga litla systir mín /höf. ókunnur
- Afi minn fór á honum Rauð /höf. ókunnur
- Buxur, vesti, brók og skó /höf. Jónas Hallgrímsson

Eftir upplestur hjálpast börn og kennari að við að setja saman ljóð úr þeim orðum sem börnin töldu að rímuðu. Þetta er gert með því að börnin búa til setningar í kring um orðin og raða þeim síðan saman. Þegar ljóðið er tilbúið er upplagt að fá þau til að velta fyrir sér hvernig tónlist passar við það. Kennari spyr börnin hvernig þau telji að hægt sé að flytja ljóðið, er kannski hægt að:

---

¹⁰⁶ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:24

- Syngja það?
- Segja ljóðið og slá takt við það?
- Rappa það?
- Leika það? (leikrit)

Kennari hvetur börnin og hjálpar þeim við að gera tilraunir með því að prófa ofantaldar aðferðir. Að þessu verkefni loknu er stefnt að því að börnin hafi öðlast þekkingu á rími og einnig er gert ráð fyrir að þau geri sér grein fyrir hrynjanda sem einkennir lestur flestra ljóða.

5. Verkefni - hreyfing

Markmiðið með þessu verkefni er að efla líkams- og hreyfiþroska barna með því að fara í gönguferð um heimabyggð þeirra. Í *Aðalnámskrá leikskóla* segir að hreyfing efli líkamlega og andlega vellíðan og börn hafi þörf fyrir að hreyfa sig.¹⁰⁷ Einnig að fræða þau um þá starfsemi sem fram fer í næsta nágrenni við þau. Ætlunin er að skoða mismunandi byggingar og velta fyrir sér stærð þeirra.

Markmið verkefnisins er að:

- Efla athyglisgáfu barnanna
- Hvetja til tillitsemi við hvert annað
- Kenna leikinn þrautakóng
- Koma með tillögur að hreyfingu

Áður en lagt er af stað til að skoða nágrennið les kennari ljóðið „Vont og gott“ fyrir börnin og þær andstæður sem koma fram í því eru ræddar. Kennari kennir börnunum leikinn þrautakóng en hann gengur út á að eitt barnið leiðir hópinn og gerir ýmsar æfingar sem hin herma eftir. Í þessum leik verða þau að taka tillit til hvors annars og eflir það siðgæðisþroska.¹⁰⁸ Mögulegar hreyfingar í þessum leik eru:

---

¹⁰⁷ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:27

¹⁰⁸ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:10

- Ganga aftur á bak
- Valhoppa
- Hoppa á öðrum fæti
- Veifa höndunum í kringum sig
- Fara í kollhnís

Á þessari leið getur kennari einnig fengið börnin til að velta fyrir sér hvað fram fer í þeim húsum sem þau ganga framhjá. Kennari kemur þá kannski með uppástungur og spyr hvort þetta séu t.d.:

- Heimili
- Verslanir
- Gróðurhús
- Verksmiðjur

Einnig ræðir kennari við börnin um hvort þau telji að hægt sé að finna út hvort heitt eða kalt sé í húsunum, í þeim tilgangi að tengja við ljóðið. Tillögur að því hvernig flokka má hús eru t.d.:

Hús sem er heitt í:

- Gróðurhús
- Þvottahús
- Bakarí
- Gufubað

Hús sem er kalt í:

- Ísverksmiðjur
- Frystihús
- Kæliklefar í verslunum
- Hlaða

Í lok þessa verkefnis er stefnt að því að börnin hafi öðlast vitneskju um þá starfsemi sem fram fer í næsta nágreppi. Einnig er markmiðið að skilningur þeirra hafi aukist fyrir því að mismunandi starfssemi kallar á ólíkt hitastig í húsum.

6. Verkefni - menning og samfélag

Markmiðið í þessu verkefni er að efla umhverfisvitund barna með því heimsækja listasafn. Í *Aðalnámskrá leikskóla* segir að kynna eigi fyrir börnum það samfélag sem þau lifa í.¹⁰⁹ Tilgangurinn með þessu verkefni er að hjálpa börnum að skynja og skilja list.

Markmið verkefnisins er að:

- Kanna hvaða listasöfn eru í næsta nágreppi
- Fræða börnin um tiltekið listasafn
- Undirbúa heimsókn á safnið
- Skoða nokkur listaverk með börnunum
- Samræður um listaverkin

Kennari les ljóðið „Vont og gott“ og ræðir við börnin um listasafnið sem heimsækja á. Útskýrir fyrir börnunum hvaða starfsemi fer þar fram. Hann hjálpar þeim einnig að leita upplýsinga um hvers konar verk eru á safninu. Við munnleg samskipti eflist málþroski og félagsþroski.¹¹⁰ Hægt er að finna upplýsingar um listaverkin með því að:

- Leita í tölvu
- Leita í bókum

Eftir leitina að upplýsingum fær kennari eitt barnið til þess að hringja á safnið og fá leyfi til að koma í heimsókn. Með þessu er verið að hvetja til sjálfstæðis barna.¹¹¹ Þegar komið er á safnið er það skoðað en þar getur verið um margskonar list að ræða eins og t.d.:

- Höggmyndir

---

¹⁰⁹ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:27

¹¹⁰ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:9-10

¹¹¹ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:9

- Málverk
- Leirverk

Á safninu eru börnin beðin um að leita að einhverju sem minnir þau á ljóðið. Þegar heim er komið eru þau hvött til að endurskapa það verk sem þeim leist best á. Að verkefninu loknu ættu börnin að gera sér betur grein fyrir því hver tilgangur listasafna er. Einnig er stefnt að því að þau hafi fengið að upplifa ýmiskonar listaverk.

2. Þema - „, Krummavísur “

Krummavísur

Krummi svaf í klettagjá
kaldri vetrarnóttu á,
verður margt að meini.
Fyrir en dagur fagur rann
freðið nefið dregur hann
undan stórum steini.

Höf. Jón Thoroddsen¹¹²

---

¹¹² *Vísur, kvæðabrot og þulur* 1994:39

Vinna með ljóðið „Krummavísur“ er sett upp sem sex verkefni og fara þau inn á öll námsvið leikskóla. Markmiðið er að kynna fyrir börnum hrafninn og kanna umhverfið þar sem hann er að finna með því að fara í vettvangsferðir. Í *Aðalnámskrá leikskóla* segir að gefa skuli börnum tækifæri til að upplifa náttúruna og það líf sem í henni býr.¹¹³

Börnunum er þá gefið færi á að tjá sig um innihald ljóðsins í máli, myndum og hreyfingu. Ekki er nauðsynlegt að vinna verkefnin í þeirri röð sem sett eru fram hér að neðan.

1. Verkefni - málörvun

Í verkefninu er markmiðið að efla málþroska barna með því að skapa umræður út frá ljóðinu „Krummavísur“. Samkvæmt *Aðalnámskrá leikskóla* skal leggja áherslu á samræður og opnar spurningar í því skyni efla málþroska barna.¹¹⁴ Kennsla fer fram með umræðum sem kennari stýrir.

Markmið kennslunnar er að:

- Hvetja til umræðna
- Gefa öllum tækifæri til að tjá sig
- Auka orðaforða

Kennari les ljóðið og fer yfir innihald þess með börnunum í þeim tilgangi að kanna hvort þau hafi skilið öll orðin í því og viti um hvað það fjallar. Orð og orðatiltæki sem hugsanlegt er að börnin skilji ekki eru t.d.:

- Klettagjá
- Vetrarnóttu
- Margt að meini
- Dagur fagur rann

Kennari útskýrir orðin fyrir börnunum með samheimtardæmum, t.d. margt að meini= margt getur komið fyrir krumma.

---

¹¹³ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:26

¹¹⁴ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:20

Í lok verkefnisins er stefnt að því að börnin hafi öðlast aukin orðaforða með því að ræða um óþekkt orð og kynna fyrir þeim andheiti. Einnig er ætlunin að færni þeirra í tjáningu hafi aukist með því að ræða um innihald ljóðsins og hvernig tilfinningar það vekur hjá þeim.

2. Verkefni - myndsköpun

Myndsköpun er yfirskrift þessa verkefnis og er markmiðið að fá börn til að tjá sig myndrænt, með því að búa til klippimynd af upplifunum sínum af ljóðinu. Þetta er gert til að auka hæfni þeirra í að túlka tilfinningar sínar, en við það má ætla að tilfinningaþroski og sköpunarhæfni þeirra eflist. Í *Aðalnámskrá leikskóla* kemur fram að börn hafi mikla þörf á að tjá sig með myndsköpun.¹¹⁵

Hlutverk kennara eru að:

- Sjá börnunum fyrir þeim efnivið sem þurfa þykir
- Hvetja til umræðna um upplifun barnanna af ljóðinu

Kennari byrjar tímann á því að lesa ljóðið „Krummavísur“ fyrir börnin og fyrri umræða er rifjuð upp. Börnin æfa sig í myndrænni tjáningu og rifja upp merkingu orðanna sem þau skildu ekki, við þetta þjálfast minni þeirra. Spurningar sem geta komið upp í tengslum við þennan tíma eru t.d:

- Er hægt að búa til myndir öðruvísi en að mála þær?
- Má bara hafa krumma svartan?
- Hvar er hægt að finna krumma?

Börn og kennarar ræða um hvaða efnivið er best að nota í þessari vinnu. Hugmyndir að efnisnotkun:

- Ýmiskonar efnisafgangar
- Mismunandi form úr pappír

---

¹¹⁵ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:22

- Myndir úr tímaritum
- Gömul púsluspil

Allir hjálpast að við að finna það efni sem þau vilja nota við vinnuna, en með því er verið að hvetja börnin til samvinnu sem eflir samskiptahæfni þeirra. Börnin gera síðan klippimyndir af því sem þau sjá út úr ljóðinu. Að verkefni loknu er stefnt að því að börnin hafi bætt hæfni sína til að tjá upplifanir sínar með myndsköpun. Málþroski hafi einnig aukist við umræður sem fram fara þegar börnin segja frá sínu verki. Fínhyfingarnar barna eru örvaðar með því að þau klippa niður efnivið.

3. Verkefni - náttúra og umhverfi

Markmiðið er að vekja áhuga barna á umhverfinu, fá þau til að velta því fyrir sér og ræða um það. Þetta eykur málþroska, vitsmunapróska, félagsþroska og félagsvitund þeirra og er það í samræmi við *Aðalnámskrá leikskóla*.¹¹⁶ Einnig er ætlunin að leita að krumma.

Markmiðið með verkefninu er að:

- Vekja áhuga barnanna á umhverfinu
- Koma með spurningar um hvar krumma sé að finna
- Hvetja börnin til hjálpssemi við hvort annað

Kennari hefur kennslustundina á því að lesa upp ljóðið „Krummavísur“ fyrir börnin, en við endurtekningu má gera ráð fyrir að minni þeirra þjálfist. Reikna má með því að upp komi spurningar um hvað þarf að hafa með í för.

Eftirtalið er gott að hafa í sameiginlegum bakpoka:

- Myndavél
- Sjónauki
- Fuglabók
- Nesti
- Sjúkrakassa

---

¹¹⁶ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:9-10

Áður en haldið er af stað er rætt við börnin um umhyggjusemi og þau hvött til að hjálpa hvort öðru í ferðinni, við það eflist siðgæðisþroski.¹¹⁷ Börnin og kennarinn ræða saman um hugmyndir þeirra hvar krumma gæti verið að finna. Kennari hvetur til umræðna með því að spyrja börnin opinna spurninga t.d.:

- Eiga krummar heima í trjám?
- Eða synda krummar á ám?
- Búa krummar í klettum?
- Eiga krummar kannski heima í kirkjunni?
- Hvar eru hreiður krummanna?

Þegar búið er að ákveða í sameiningu hvar leita skuli að krumma er allt sem vera á í bakpokanum sett í hann og haldið af stað. Með því að fá börnin til að taka sameiginlegar ákvarðanir er unnið með félagsþroska og samskiptahæfni þeirra. Á leiðinni er kjörið að segja börnunum frá staðháttum, örnefnum og benda þeim á athygliverða staði í umhverfinu. Einnig skal hvetja börnin til að staldra við og vekja athygli hvors annars og kennara ef þau sjá eitthvað sem þeim finnst athyglivert eða eitthvað sem þau vilja spyrja um. Ef krumma er að finna á þeim stað sem börnin stungu upp á má telja líklegt að þau sjái hann í fjarska, þá er gott að geta gripið í sjónaukann. Kennari getur hvatt til umræðna með því að spyrja börnin:

- Hvort eitthvert þeirra hafi séð krumma í návígi?
- Vilja þau skoða myndir af honum?

Ef ekkert barn fær þá hugmynd að hægt sé að nálgast myndir af honum á bókasafninu getur kennarinn komið því inn hjá þeim, með því er verið að vekja athygli barnanna á því safni sem er í heimabyggð þeirra. Æskilegt er að kennari gefi börnunum tækifæri til að koma með lausnir með því að spyrja opinna spurninga sem leiði til niðurstöðu. Ef krumma er aftur á móti ekki að finna á þeim stað sem börnin vildu fara á er tilvalið að velta þeirri spurningu upp hvort:

---

¹¹⁷ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:10

- Börnin viti um einhvern stað þar sem hægt er að finna upplýsingar um hann?

Sama hvort hrafninn finnst eða ekki er kominn vísir að heimsókn á bókasafn. Að verkefninu loknu er stefnt að því að börnin þekki umhverfi sitt betur og hafi öðlast þekkingu á því hvar krumma er að finna. Einnig að þau geri sér grein fyrir mikilvægi þess að vera hjálpsöm hvort við annað. Athyglisgáfa þeirra hefur verið aukin með því að vekja athygli þeirra á því sem býr í umhverfinu.

4. Verkefni - menning og samfélag

Markmiðin með verkefninu eru að börn fái að kynnst bókasafninu og að einhverju leiti fá tækifæri til að fræðast um hvernig leitað er að efni á bókasöfnum. Í *Aðalnámskrá leikskóla* segir að hægt sé að víkka sjóndeildarhring barna með heimsóknum í menningarstofnanir.¹¹⁸

Markmið verkefnisins er að:

- Hvetja til samskipta við annað fólk
- Kynna fyrir börnum menningarstofnun

Kennari les ljóðið „Krummavísur“ fyrir börnin og spurningum þeirra frá fyrri tíma er velt upp til að undirbúa þau sem best fyrir bókasafnsferðina. Til að undirbúa ferðina er eitt barnið fengið til að hringja á bókasafnið og fá leyfi til að koma á staðinn.

Bókasafnsvörðurinn fær upplýsingar um það sem börnin vilja fræðast um, í þeim tilgangi að geta undirbúið komu þeirra. Mögulegar spurningar sem börnin vilja fá svör við eru:

- Gera krummar hreiður?
- Kunna þeir að synda?
- Hversu marga unga eignast þeir?

Einnig segir kennari þeim þjóðsögu um krumma sem dæmi um slíka sögu er sagan:

---

¹¹⁸ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:27-28

- Herjólfur og Vilborg í Vestmannaeyjum.¹¹⁹

Þegar komið er á bókasafnið er ljóðið lesið og rætt um það sem áður hefur verið gert. Síðan hjálpar bókasafnsvörðurinn og kennarinn börnunum að finna þær bækur sem geta svarað spurningum þeirra. Í lok verkefnisins er stefnt að því að börnin hafi kynnst menningastofnun í heimabyggð sinni og því hvernig hægt er að leita sér upplýsinga á bókasafni.

5. Verkefni - tónlist

Markmiðið í þessu verkefni er að fá börn til að velta fyrir sér hvernig tónlist passar við „Krummavísur“. Einnig að gefa þeim tækifæri á að upplifa mismunandi tónlist. Í *Aðalnámskrá leikskóla* segir að leggja beri áherslu á að börn fái að njóta tónlistar.¹²⁰ Með því er verið að efla tilfinningu barna fyrir tónlist.

Markmið verkefnisins er að:

- Kynna fjölbreytta tónlist fyrir börnunum
- Sjá börnunum fyrir aðgangi að hljóðfærum
- Kenna börnunum að umgangast hljóðfæri

Kennari kennir börnunum lagið við „Krummavísur“. Hægt er að spyrja hvernig þeim finnist tónlistin hljóma. Er hún t.d.:

- Dimm?
- Björt?
- Hröð?
- Hæg?
- Glöð?
- Sorgleg?
- Passar að hafa símfónu?
- Eða kórsöng?

---

¹¹⁹ Jón R. Hjálmarsson 2002:174-176

¹²⁰ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:24

Þegar börnin hafa velt þessu fyrir sér og fengið að heyra mismunandi tegundir tónlistar, sem spiluð er fyrir þau af geisladiskum, taka þau afstöðu til þess hvernig hljómur og tilfinning passar ljóðinu. Með þessu er verið að fá börnin til að tjá tilfinningar sínar með orðum, en það eflir mál- og tilfinningaþroska.¹²¹ Fundin eru ýmis hljóðfæri sem til greina koma til að skapa þá tónlist sem börnin hafa valið. Við það læra börnin að raða saman mismunandi hljómunum. Að verkefni loknu er stefnt að því að börnin hafi fengið að kynna fjölbreyttri tónlist og að þau geti tjáð tilfinningar sínar gagnvart henni. Einnig að þau kunni að ganga um hljóðfæri og hafi fengið að prófa að spila á þau.

6. Verkefni - hreyfing

Markmiðið með þessu verkefni er að fá börn til að líkja eftir hreyfingum krumma. Í *Aðalnámskrá leikskóla* segir að hreyfing og hreyfileikir efla styrk og getu barna.¹²² Einnig er markmiðið að kenna þeim færeyskan hringdans en hann gengur út á það að ganga tvö skref til vinstri og eitt til hægri. Við þetta eflist hæfni barna í að samhæfa hreyfingar. Markmið með verkefninu eru að:

- Hvetja börnin til hreyfingar
- Kenna börnunum hringdans
- Hvetja til umræðu um krumma

Kennari les ljóðið „Krummavísur“ fyrir börnin þegar allir koma saman í sal skólans. Síðan er upplagt að spyrja hvort þau viti hvernig krummi hreyfir sig:

- Hoppar krummi?
- Gengur krummi?
- Eða flögrar krummi?

Börnin eru hvött til að:

- Hreyfa sig eins og þau telja krumma gera

---

¹²¹ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:9

¹²² *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:19

- Hoppa yfir slá
- Hoppa á trompólíni
- Ganga á jafnvægisslá

Út frá þessu vakna án efa einhverjar vangaveltur um hvernig fuglar almennt hreyfa sig. Ekki er ólíklegt að börnin vilji fá að rannsaka þetta betur og er það kennara að gefa þeim möguleika á því. Í lok verkefnis er stefnt að því að börnin hafi öðlast betri líkamsfærni og samhæfing hreyfinga þeirra hafi batnað. Einnig að þau öðlist aukna færni í tjáningu með því að hreyfa sig frjálst.

3. Þema - „Vindurinn“

Vindurinn

Ég heyri
eitthvert hljóð.
Það heyrist
í vindinum.
Vindurinn fer
í lækinn.
Hann klifrar
í klettana.
Vindurinn er
með augu.
Ég sá það.
Hann klappar
fjallinu.

Höf.: Gunnar Sveinn Rúnarsson, 3. ára
Linda Björk Halldórsdóttir, 3. ára
Vilhjálmur Rúnar Vilhjálmsson, 3. ára¹²³

---

¹²³ *Ljóðabók barnanna* 1991:35

Vinna með ljóðið „Vindurinn“ er sett upp sem sex verkefni sem framkvæmd verða í öllum námsviðum leikskóla. Markmiðið er að kynna fyrir börnum orð sem tengjast veðri og veðurfari. Í *Aðalnámskrá leikskóla* segir að gefa skuli börnum tækifæri á að upplifa náttúruna og fræða þau um veðurfar o.fl.¹²⁴ Börnum eru gefin færi á að tjá sig um tilfinningar sínar á innihaldi ljóðsins í máli, myndum og hreyfingu. Ekki er nauðsynlegt að vinna verkefnið í þeirri röð sem þau er sett fram hér að neðan.

1. Verkefni - málrækt

Markmiðið með þessu verkefni er að efla málþroska og skilning barna á því að allir geti búið til ljóð. Í *Aðalnámskrá leikskóla* er kveðið á um að efla skuli málþroska barna með því að auka orðaforða og fara með þulur og kvæði.¹²⁵ Kennslan fellst aðallega í samræðum en í þeim er lögð áhersla á að höfundar ljóðanna í *Ljóðabók barnanna* séu börn.

Hlutverk kennara er að:

- Stjórna umræðum og leiða þær áfram með opnum spurningum
- Sjá til þess að öll börnin taki þátt í umræðunum
- Svvara spurningum barnanna

Kennari les fyrir börnin ljóðið „Vindurinn“ og að því loknu stjórnar hann umræðum um innihald þess. Hann þarf að spyrja um hvað ljóðið fjallar og leita eftir skilningi á því hjá börnunum. Líklegt má telja að börnin skilji þetta ljóð að mestu leyti. Þó má gera ráð fyrir spurningum frá börnunum á borð við:

- Hefur vindurinn virkilega augu?
- Getur vindurinn klifrað í klettum?
- Getur vindurinn klappað fjöllum?

Kennari hvetur börnin til að koma með sínar skoðanir á þessum spurningum og hlusta á skoðanir annarra. Við það má telja að siðgæðisþroski, félagsþroski og vitsmunþroski

---

¹²⁴ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:26

¹²⁵ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:9

þeirra eflist.¹²⁶ Í lok verkefnisins er stefnt að því að börnin geri sér grein fyrir því að allir geta samið ljóð. Einnig að þau öðlist aukna færni í tjáningu með því að ræða um innihald ljóðsins og hvernig tilfinningar það vekur hjá þeim.

2. Verkefni - myndsköpun

Markmiðið í þessu verkefni er að fá börn til að skilja, að vindinn og umhverfið má nota til myndsköpunar en í *Aðalnámskrá leikskóla* er lögð áhersla á að börn fái að njóta reynslu sem örvar hugmyndaflug þeirra.¹²⁷ Einnig er lögð áhersla á samvinnu með því að biðja börn að skapa sameiginlegt verk úr verðlausu efni.

Hlutverk kennara eru að:

- Spyrja opinna spurninga
- Sjá börnunum fyrir þeim efnivið sem þurfa þykir
- Vera virkur þátttakandi í starfi barnanna
- Fræða börnin um náttúruvernd
- Sjá um að allir fái verkefni við hæfi

Undirbúningur fer þannig fram að kennari les ljóðið „Vindurinn“, síðan eru börnin hvött til umræðu um vindinn. Kennari spyr opinna spurninga eins og t.d.:

- Getur vindurinn málað mynd?
- Getur hann feykt húsum um koll?
- Er hann hættulegur?
- Er hann góður?

Þær leiðir sem hægt er að fara þegar notast á við vindinn í myndsköpun eru:

- Málning sett á greinar trjáa og vindurinn látinn hreyfa þær.
- Lím sett á stóra örk og vindur sér um að feykja laufi og fl. á örkina.
- Hengja langar tauræmur í tré eða girðingu og láta vindinn flækja þeim saman.

---

¹²⁶ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:9-10

¹²⁷ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:10

Farið er út og hentugur trjágróður fundinn, en telja má að lágvaxin tré eða runnar séu kjörin fyrir þá vinnu sem framundan er. Töluverður vindur verður að vera og ekki er æskilegt að blautt sé á. Kennari minnir börnin á að fara varlega í umgengni sinni við gróðurinn til að hann skemmist ekki. Börnin hjálpast að við að lita greinar trjáanna með þekjulitum, síðan halda þau stífri pappírsörk upp við greinarnar og vindurinn sér um að feykja greinunum til og frá.

Með þessu geta börnin upplifað vindinn og tréð og málað mynd í sameiningu. Þau fá tækifæri til að njóta margháttáðrar reynslu við listsköpun en ætla má að það efli fagurþroska og sköpunarhæfni þeirra.¹²⁸ Börnin hjálpast að í lok tímans við að þrifa málninguna af greinunum. Telja má að siðgæðisvitund barnanna eflist við samvinnu.¹²⁹ Ef ekki gengur að lita greinarnar má festa pensla á þær. Í lok verkefnisins er stefnt að því að börnin hafi lært að með samvinnu við hvort annað og umhverfið sé hægt að skapa myndverk. Skilningur þeirra á að allir hafi eitthvað fram að færa ætti að hafa aukist sem og samkennd með öðrum. Einnig er stefnt að því að þau læri að ganga vel um umhverfi sitt.

3. Verkefni – náttúra og umhverfi

Í þessu verkefni er markmiðið að fá börn til að velta fyrir sér umhverfi sínu og vekja áhuga þeirra á því, en í *Aðalnámskrá leikskóla* er kveðið á um að það skuli gera.¹³⁰ Það getur kennari gert með því að fá þau til að ræða hvort og þá hvar fjöll sé að finna í nágrenni þeirra. Með samtölum örvast málþroski, vitsmunaproski, tilfinningaproski, félagsþroski og félagsvitund.¹³¹ Stefnt er að því að börn öðlist betri þekkingu á umhverfi sínu.

Hlutverk kennara eru að:

- Vekja áhuga barnanna á umhverfi sínu
- Leiða þau áfram með opnum spurningum

---

¹²⁸ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:10

¹²⁹ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:10

¹³⁰ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:10

¹³¹ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:9-10

Stefnt er að því að finna vindinn sem klappar fjallinu, eða ef ekki eru nein fjöll í nágrenninu þá má leita að vindinum sem klappar t.d.:

- Húsum
- Steinum
- Trjám
- Hólum
- Klettum

Kennari les ljóðið „Vindurinn“ og hvetur til umræðna um innihald þess en ætla má að það efli málþroska.¹³² Þegar vindurinn er fundinn eru börnin beðin um að koma sér fyrir og finna hvort og þá hvernig vindurinn klappar þeim. Kennari skráir niður upplifanir barnanna í þeim tilgangi að nota í frekari vinnu með ljóðið. Að verkefninu loknu er stefnt að því að umhverfisvitund barnanna hafi aukist. Telja má að líkams- og hreyfiþroski þeirra aukist með gönguferð sem bíður upp á klifur og aðra líkamlega áreynslu.

4. Verkefni - tónlist

Markmiðið í þessu verkefni er að efla næmni barna fyrir hljóðum með því að vekja athygli þeirra á því sem heyrir í umhverfi þeirra, en um það er talað í *Aðalnámskrá leikskóla*.¹³³ Einnig að vekja athygli þeirra á mismunandi tónlist.

Markmið kennslunnar í þessu verkefni eru að:

- Vekja áhuga barnanna á hljóðum í umhverfi þeirra
- Gefa börnunum tækifæri á að hlusta á fjölbreytta tónlist
- Vera opinn fyrir þeim tækifærum sem gefast

Leiðir að því að vekja eftirtekt barnanna á hljóðum í umhverfinu eru t.d. að hlusta eftir:

- Bílhljóðum
- Hurðaskellum

---

¹³² *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:9

¹³³ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:9

- Veðurhljóðum
- Hljóðum frá fólki

Kennari les ljóðið „Vindurinn“ fyrir börnin. Ætlunin er að hlusta á vindinn og því er farið út í náttúruna til að athuga hvort vindurinn hljómi eins þar og inni í húsi. Börnin eru fengin til að velta fyrir sér hvort umhverfið skipti máli, t.d.:

- Hvernig hljómar vindurinn í skógarljóði?
- Hvernig hljómar vindurinn á berangri?

Með því að vera opin fyrir tækifærum má leiða athygli barnanna að því hvort hægt sé að finna einhverja hljóðgjafa sem hljóma líkt og vindurinn t.d.:

- Trjágrein sem sveiflað er í kringum sig
- Steinar sem skella saman
- Gosdósir sem smellur í
- Plastpoka sem skrjáfur í

Þegar börnin hlusta á hljóðin sem koma frá þessum hlutum má spyrja hvort þau telji að hægt sé að búa til tónverk með þeim. Upplagt er að hlusta á margskonar tónlist sem spiluð er af geisladiskum sem og flutt af börnunum sjálfum. Til að vekja athygli þeirra á tónlist þar sem vindurinn er í aðalhlutverki, má benda á *Árstíðarnar* eftir Vivaldi.

Í lok verkefnisins er stefnt að því að börnin geti greint á milli umhverfishljóða. Þau hafi fengið tækifæri á að hlusta á margskonar tónlist. Og hafi upplifað þann mun sem er á hljóðum vindsins eftir því hvar hann blæs.

5. Verkefni - hreyfing

Markmiðið í þessu verkefni er að gera börn meðvituð um líkama sinn með því að fá þau til að túlka mismunandi hreyfingar eftir tilfinningu þeirra af vindi. Í *Aðalnámskrá leikskóla* segir að leggja beri áherslu á hreyfingu barna.¹³⁴

Hlutverk kennara er að:

- Vera virkur þátttakandi í leik og starfi barnanna
- Sjá börnunum fyrir þeim efnivið sem þurfa þykir
- Hvetja til samvinnu

Ljóðið „Vindurinn“ er lesið fyrir þau og eftir það er umræða um vindinn. Börnin eru fengin til að túlka vindinn með því að:

- Rúlla sér eftir gólfinu eins og gosdós sem vindurinn feykir áfram
- Sveiga sig eins og tré í miklum vindi
- Líkja eftir laufblaði sem fýkur í vindinum

Eftir þetta fá börnin að leika sér með blöðrur og blása sápukúlur. Framkallaður er vindur með því að:

- Sveifla teppi
- Nota viftu
- Blása kröftuglega
- Opna glugga

Þegar þetta er gert upplifa börnin hvernig mismikill vindur hefur áhrif á svif blaðranna og sápukúlnanna. Í lok verkefnisins er stefnt að því að börnin hafi öðlast aukinn hreyfiþroska. Einnig að þau öðlist aukna færni í tjáningu með því að túlka vindinn með hreyfingu. Samvinna hafi aukist við að vinna saman að því að búa til vind sem og skilningur þeirra á áhrifum vindsins.

---

¹³⁴ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:19

6. Verkefni - ljóðagerð

Markmiðið með þessu verkefni er að efla sköpunargáfu sem og að auka málþroska barna. Í *Aðalnámskrá leikskóla* segir að gefa skuli börnum margskonar tækifæri á að tjá sig með sköpun.¹³⁵ Ætlunin er að börnin semji ljóð um tilfinningar sínar þegar þau upplifa vindinn.

Markmið verkefnisins er að:

- Hvetja til umræðna
- Gefa börnunum tækifæri til að túlka upplifanir sínar
- Þjálf hugtakaskilning
- Hvetja til samvinnu

Kennari les ljóðið „Vindurinn“ fyrir börnin og hvetur þau til umræðna um það. Hann spyr þau opinna spurninga eins og t.d.:

- Hvernig er vindurinn á litinn?
- Er einhver lykt af honum?
- Er hægt að sjá hann?
- Er hægt að koma við hann?

Með þessum spurningum má ætla að kennari sé að örva hugmyndaflug og gagnrýna hugsun. Farið er út á leikskólalóðina þar sem börnin eru hvött til að:

- Reyna að finna lykt af vindinum
- Koma við vindinn
- Sjá vindinn
- Greina lit vindsins

Eftir það er farið aftur inn í leikskólann þar sem umræður um upplifanir barnanna eru ræddar og eflir það málþroska þeirra.¹³⁶ Tilgangurinn með því er að börnin, með hjálp

---

¹³⁵ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:22

¹³⁶ *Aðalnámskrá leikskóla* 1999:9

kennara, raði saman í ljóð þeim upplifunum sem þau urðu fyrir. Síðan er ljóð barnanna lesið og hvert og eitt barnanna teiknar mynd við það.

Í þeim tilgangi er hægt að nota t.d.:

- Olúkrítar
- Trélit
- Vaxlit
- Vatnslit

Að verkefninu loknu er stefnt að því að börnin hafi öðlast einhverja færni í því að búa til ljóð. Einnig á samvinna þeirra að hafa batnað. Börnin eiga að hafa fengið tækifæri til sköpunar og málþroski þeirra hefur verið örvaður.

Matsblað

Nafn barns:	Mjög góð	Góð	Sæmileg	Slök
Virkni				
Starfsgleði				
Samvinna				
Sköpun				
Frumkvæði				
Athugasemdir kennara:				

Heimildaskrá

Aðalnámskrá leikskóla. 1999. Reykjavík, Menntamálaráðuneytið.

Gunnar Sveinn Rúnarsson, Linda Björk Halldórsdóttir og Vilhjálmur Rúnar Vilhjálmsson. 1991. Vindurinn. *Ljóðabók barnanna, ljóð eftir börn fyrir börn og fullorðna*. Reykjavík, Íðunn, Alþýðusamband Íslands.

Jón R. Hjálmarsson. 2002. Herjólfur og Vilborg í Vestmannaeyjum. *Þjóðsögur við þjóðveginn*. 174-176. Reykjavík, Almenna bókafélagið.

Jón Thoroddsen. 1994. Krummavísur. *Vísur, kvæðabrot og þulur*. Reykjavík, Barnabókaútgáfan.

Þórarinn Eldjárn. 2004. *Óðhalaríngla*. Reykjavík, Vaka-Helgafell.